

Vabilo k oddaji povzetkov za tematsko številko »Dezinstitucionalizacija... ta beseda«

Revija *Socialno delo* (ISSN 0352-7956) is znanstvena revija, ki jo izdaja Fakulteta za socialno delo Univerze v Ljubljani.

Uredništvo revije *Socialno delo* vas vabi k sodelovanju v tematski številki, ki jo bosta uredila gostujoča urednica in urednik izr. prof. dr. Mojca Urek in asist. Juš Škraban.

Tematsko številko bomo izdali kot odmev prispevkov na mednarodni konferenci »Dezinstitucionalizacija... ta beseda«, ki je potekala junija 2023 v Lipici (<https://www.entermentalhealth.net/conference-2023-ljubljana-1>). Sprejemali bomo tudi članke tistih avtorjev in avtoric, ki se konference niso udeležili.

Smernice in roki za oddajo:

Vabimo vas k oddaji znanstvenega ali strokovnega prispevka v skladu s smernicami revije *Socialno delo* (<https://www.revija-socialnodelo.si/navodila/oddaja-prispevka>). Prednost bomo dali znanstvenim prispevkom.

V tej tematski številki bomo objavili prispevke v angleščini in slovenščini.

Povzetke zbiramo do 10. januarja 2024 na naslov obeh gostujoče urednice in urednika (mojca.urek@fsd.uni-lj.si in jus.skraban@fsd.uni-lj.si).

Celoten članek mora biti oddan na naslov socialno.delo@fsd.uni-lj.si do vključno 10. maja 2024, ko se bo začel proces recenziranja.

Tematska številka bo objavljena predvidoma decembra 2024.

Članki se lahko navezujejo na naslednje teme:

1. »Samo življenje, nič drugega«: od stanovanja do polnopravnega državljanstva

Vzpostavljanje pogojev za neodvisno življenje ljudi z ovirami ne pomeni zgolj vzpostaviti odlične storitve osebne asistenc, podpore po osebni meri in dostopna stanovanja za vse, ampak pomeni tudi izumiti načine, kako pobegniti izpod skrbniške oblasti bodisi institucij bodisi struktur v skupnosti. Na konferenci bomo poskušali poiskati dobre prakse, ki ustvarjajo pogoje za prehod iz institucij v skupnost, ki omogočijo podporo pri zaposlovanju in s tem prehod od prejemnika storitev k sodelavcu, in take dobre prakse, ki podprejo človeka pri tem, da ubeži svetu diagnoz in napak k svetu, kjer je okrevanje mogoče. Kako od statusa pacienta in oskrbovanca do statusa polnopravnega državljanca?

2. Izzivi in protislovja prehoda od institucionalne v skupnostne oblike oskrbe

Na konferenci bomo kritično reflektirali izzive in protislovja, ki običajno spremljajo procese dezinstucionalizacije, kot so pojavi trans-institucionalizacije in re-institucionalizacije (ki se odvijata kljub jasnim zahtevam EU in mednarodnih teles), izolacije in osamljenosti ljudi, ki živijo v skupnosti, institucionalne kulture v skupnostnih namestitvah, razdrobljenosti storitev in druge. Veseli bomo dragocenih nacionalnih in mednarodnih izkušenj z dezinstucionalizacijo in, kar je najpomembnejše, transformativnih idej – od sistemske do storitvene in individualne ravni – o tem, kako premagati te izzive in jih preoblikovati v vključujoče prakse, ki temeljijo na človekovih pravicah.

3. Odmik od prisilnih intervencij k praksi, ki temelji na človekovih pravicah

V zadnjih desetletjih se krepijo kritike o prisili, kot je omejevanje z rokami, vezanje, kemično oviranje in zapiranje. Kritike teh praks se pojavljajo na različnih področjih, npr. pri oskrbi starih, ljudi z intelektualnimi ovirami, težavami v duševnem zdravju ipd. Poudarjanje etičnih načel dela brez prisile in zapiranja ni dovolj, pred nami je nujna zmanjševanja in odpravljanja tega v praksi in spoštovanja človekovih pravic. Nekatere aktualne iniciative v to smer so povezane s procesi dezinstucionalizacije, nekatere pa ne. Kakorkoli, jasno je, da je treba v praksi najti rešitve na več ravneh: razvijati je treba nove metode, pristope, organizacijske spremembe, spremembe v organizacijski kulturi in politikah. Na konferenci bomo raziskali, kakšne napredke smo dosegli in kaj so nujni nadaljnji koraki k zmanjševanju zapiranja in omejevanja. Z različnimi pristopi (kot so pristopi, ki temeljijo na razumevanju travme in drugi) bomo analizirali, kako naj ljudje okrevaljo po dolgotrajnih izkušnjah omejevanja in zapiranja.

4. »Biti sosed a in sodržavljan ka«: sodelovati s skupnostmi in soseskami v smeri destigmatizacije

Kot smo že omenili, ljudje tudi po preselitvi v lokalno okolje pogosto ostanejo marginalizirani, izolirani in obkroženi le z drugimi sostanovalci z ovirami in osebjem. Lokalni prebivalci pogosto nasprotujejo in se upirajo preseljevanju ljudi z različnimi ovirami v svoje soseske. Pomembno vprašanje pri dezinstucionalizaciji je, kako premostiti družbene ovire, ki ločujejo tiste, ki so označeni za »nore«, od tistih, ki se zdijo »normalni«. Kako se povezati z lokalnimi skupnostmi? Katere so najboljše prakse in metode za reševanje situacij, ki se pojavijo v soseskah (npr. delo na terenu)? Kako se odzvati na diskriminacijo in kako izvajati kampanje proti stigmatizaciji ljudi s težavami z duševnim zdravjem? Kako preprosto spregovoriti o tej ... »zapleteni besedi«?

5. Vrstniška podpora kot nujni sestavni del dezinstucionalizacije

Uporabniške iniciative na področju duševnega zdravja so bile od nekdaj in so še vedno neizogibno povezane z dezinstucionalizacijo, vendar je njihova vloga pogosto zanemarjena. Pa vendar so uporabniško vodene, participativne in zagovorniške prakse najbolj dragoceni in nepogrešljivi spremljevalci procesa dezinstucionalizacije in predstavljajo najbolj dinamične, pronicljive, inovativne in na izkušnjah temelječe projekte

dezinstucionalizacije (uporabniški krizni centri, vrstniška podpora, vrstniško zagovorništvo, kampanje proti stigmati in drugi načini premagovanja ovir v skupnosti, uporabniške in sodelovalne raziskovalne prakse, in drugo). Še več, brez sočasne krepitev uporabniške perspektive in iniciativ dezinstucionalizacije ni mogoče doseči v polnosti, spremembe ostanejo le tehnične in neizogibno vodijo v reprodukcijo institucionalne kulture in kulture odvisnosti. Koncepti, kot sta vrstniška podpora in vrstniško zagovorništvo, poudarjajo lastno iniciativo in delovanje ljudi v svojem življenju in lastno definicijo podpore. Uporabniške iniciative se – tudi zaradi neustreznega financiranja in statusa – prepogosto spopadajo z razvrednotenjem njihovega znanja s strani prevladujočega sistema duševnega zdravja. S to podtemo vabimo k prispevkom predvsem ljudi z izkušnjami/uporabniška združenja/iniciative, da delijo svoje izkušnje, dosežke, izsledke raziskav, svoje avtonomne prakse in/ali načine sodelovanja s službami duševnega zdravja in univerzami ob hkratnem ohranjanju svoje avtonomije. Konferenco vidimo tudi kot priložnost za razpravo o tem, kako je mogoče okrepiti vrstniško delo, ki temelji na načelih upanja, vzajemnosti, pravičnosti in vključenosti, da bi pridobilo večjo prepoznavnost in bilo plačano.

6. Na stičišču večkratnih tveganj in možnosti: zahteva po kompleksni, vključujoči in integrirani oskrbi

Življenjske zgodbe ljudi z dolgotrajnimi duševnimi stiskami so kompleksne, njihove potrebe pa pogosto spregledane, večinoma zaradi pomanjkanja raznolike, intenzivnejše, vključujoče in integrirane podpore v skupnosti, pa tudi naslavljanja pravih družbenih razlogov za njihove duševne stiske. Ta podtema ima več poudarkov, ki jih želimo osvetliti: na eni strani gre za obravnavo večkratnih diskriminacij in neenakosti v duševnem zdravju, na drugi pa želimo opozoriti na nujnost interseksijske perspektive. Ljudje, ki doživljajo dolgotrajne duševne stiske, spadajo med najrevnejše in najbolj socialno izključene evropske državljane. Raziskave prav tako kažejo, da umirajo prej kot drugi, najpogosteje zaradi somatskih bolezni, ki so posledica neenakosti, diskriminacij in slabšega dostopa do zdravstvene oskrbe. Interseksijska perspektiva razkriva raznolikost, kompleksnost in specifične življenjskih kontekstov. Ljudje z dolgotrajnimi težavami z duševnim zdravjem so morda zasvojeni z alkoholom ali drogami («dvojne diagnoze»), brezdomni, so starši in skrbijo za otroke, so stari ljudje, ki se poleg duševnih težav spopadajo tudi z ovirami, ki jih prinaša starost, so pripadniki LGBT+, migranti, žrtve nasilja, imajo druge ovire, in podobno. Ti konteksti lahko pomenijo večja tveganja za institucionalizacijo in izključevanja, lahko so pa tudi vir odpornosti in priložnosti.

Veselim se vaših prispevkov. Če imate kakršnokoli vprašanje, jih, prosimo, zastavite gostujočima urednici in uredniku (mojca.urek@fsd.uni-lj.si in jus.skraban@fsd.uni-lj.si) ali pa jih naslovite na uredništvo revije (socialno.delo@fsd.uni-lj.si).